

Ὁ καλλιτέχνης μᾶς παρουσίασε τὴν ἐξέλιξιν τῆς τέχνης του, ἀπ' τὴν πρώτη σχεδὸν ζωγραφικὴ του δουλειά σὰ νὰ θελε νὰ δείξει γυμνὸ τὸ καλλιτεχνικὸ τοῦ ἐγώ. Εἶδαμε τὰ παλαιὰ του ἔργα σὲ στενὴ ἀκαδημαϊκὴ ἀντίληψιν ἀπ' τὴν ὁποία μὲ τὸν καιρὸ ὁ κ. Νικολαΐδης ἀπαλλάχτηκε γυρεύοντας τὸ δρόμο του μὲς στὶς μοντέρνες κατευθύνσεις. Ἐμεῖς δὲ θ' ἀσχοληθοῦμε παρὰ μὲ τὴν τελευταία δουλειά του ποὺ εἶναι ἄλλωστε σήμερα καὶ ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ τῆς τεχντροπίας του.

Ὁ κ. Νικολαΐδης βέβαια εἶναι πολὺ γνωστὸς ἀπ' τὸ πολυσέλιδο λογοτεχνικὸ του ἔργο, καὶ ἴσως νὰ περιμένε κανεὶς νὰ βρεῖ στὰ ζωγραφικὰ του ἔργα φιλολογία· τίποτε τέτοιο δὲν μπορεῖ νὰ παρατηρηθεῖ στὸν πίνακα ποὺ μᾶς παρουσίασε· κανένα ἐκζητημένο καὶ βαρὺ ἢ φορτωμένο μοτίβο, καμιὰ φλυαρία. Κεῖνο βέβαια ποὺ ἀναμφισβήτητα κυριαρχεῖ στὸ ζωγραφικὸ του ἔργο εἶναι ἓνας λυρισμὸς μέσα στὴ ζωγραφικὴ ἐννοεῖται περιοχὴ Σ' ἓνα ἄρθρο — σὰν πρόλογος — στὸν καλλιτεχνικὸν κατάλογο ποὺ ἔβγαλε ὁ ἀρτίστας, ὁ ἐκλεκτὸς λόγιος κ. Α. Σκούφης λέει πῶς τὰ ἔργα τοῦ Νικολαΐδου εἶναι ἀληθινὰ ποιήματα μὲ ρυθμὸ καὶ τονισμὸ.

Ἐκεῖνο ποὺ βοήθαμε πολὺ ἐνδιαφέρον στὰ τελευταῖα ἔργα τοῦ καλλιτέχνη εἶναι ἡ ἀνησυχία. Καὶ τὰ θέματα καὶ τὰ χρώματα τοῦ κ. Νικολαΐδου μᾶς δείχνουν ἓνα ζωγραφικὸ temperament ποὺ ψάχνει, ποὺ ἐρευνᾷ. Μέσα στὶς μελέτες του τῆς ἐρήμου βλέπομε τὴν πάλιν του νὰ συλλάβει τὸ μυστήριον τῆς χαώδικης ἔκτασης τῆς ἁμμου σ' ὅλες τὶς στιγμὲς της. Καὶ εἶναι ἡ ἐπιτυχία τοῦ ζωγράφου τὰ ἔργα αὐτὰ· πολὺ ἱκανοποιητικὴ ἡ ἐκτέλεσις καὶ ἡ αἰσθητικὴ τους παρουσίαση.

Σεχώριζαν μὲς στὴν ἐκθεσὴ οἱ ἀριθ. 36, 42, 40, 45, 33, 39 - ἔρημος.

Τὸ κορμὶ τῆς ἀραπίνας πλάϊ στὶς κουρμαδιές (στὸν ἀριθ. 54) εἶχε χαριτωμένη λιγεράδω, ἐπίσης καὶ στὸν ἀριθ. 62 ἡ ἀραπίνα ποὺ πηγαίνει στὸ ποτάμι γιὰ νερὸ εἶχε μιὰ κίνηση πολὺ καλὰ ἀποδομένη.

Ἀπ' τὰ ταμπλὼ ποὺ μᾶς ἄρεσαν ἦταν καὶ ἡ ἐπιστροφὴ ἀπ' τὴν δουλειά. Τὸ πρόσωπο τοῦ κουρασμένου ἐργάτη ποὺ τραβᾷ τὸ σούρουπο γιὰ τὸ σπῆτι εἶχε μιὰ θανάσιμα ἔκφραση καὶ οἱ τόνοι τοῦ βιολεὲ πολὺ ἀρμονικοί. Ἡ ἀκουαρέλα (ἀριθ. 20) κάτι βουνά τῆς Πετραίας Ἀραβίας μὲ πολλὴ ζωγραφικὴ οὐσία καὶ ὡραῖο χρωματικὸ συνδυασμὸ.

Πλάϊ στὴ δημιουργικὴ δουλειά του ὁ κ. Νικολαΐδης ἐκθέσε καὶ ἑξὶ ἀντίγραφα εἰκόνων τοῦ Σινᾶ ἔξοχα ἐργασμένα ποὺ δείχνουν πόσο ἐμβάθυνε ὁ ζωγράφος στὴν ψυχικότητα τῶν καλλιτεχνῶν ποὺ τὶς πρωτοδούλεψαν καὶ πόσο καλὴ εἶναι ἡ τεχνικὴ του.

Ρ. Σ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ «Υποδείγματα ἑλληνικῆς διακοσμητικῆς». Ἔκδοσις «Πυρσοῦ», Ἀθῆναι.

Ἡ ἐργασία τῆς κ. Χατζημιχάλη γιὰ τὴν ἀνύψωση τῆς λαϊκῆς μας τέχνης εἶναι γνωστὴ ἀπὸ καιρό. Τὸ ὀγκῶδες βιβλίον της πάνω στὴν Σκυριανὴ λαϊκὴ τέχνη (ποὺ φάνηκε στὰ 1925) ἦταν μιὰ τρανὴ ἀπόδειξις τῆς ἀφοσίωσός της στὴν μελέτη καὶ τὴν ἀνάδειξιν τῶν δημιουργημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ποὺ ὡς τότε δὲν προσέχτηκαν καὶ δὲν ἐκτιμήθησαν ὅπως ἔπρεπε.

Ἡ κ. Χατζημιχάλη στὸ δεύτερο αὐτὸ βιβλίο τῆς μιᾶς γιὰ τὴ λαϊκὴ διακοσμητικὴ τέχνη καὶ δίνει καὶ ὑποδείγματα, κεντήματα, πυρογραφία, ξυλογλυπτική.

Οἱ πίνακες τῶν κεντημάτων (20), οἱ περισσότεροι χρωματιστοί, εἶναι θαυμάσιοι. Ἡ κ. Χατζημιχάλη σημειώνει στὸν καθένα καὶ τὸν τόπο πού γίνεται ἡ χρῆσις τοῦτου ἢ κείνου τοῦ σχεδίου. Στὸν πρόλογό της μὲ πολλὴ σαφήνεια ἐξηγεῖ τὸ πῶς μεταχειρίζονται τὰ σχέδια αὐτὰ οἱ χωρικοί, καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὰ ἐργάζονται — βελονιές, ὑφάσματα· στὸ τελάρο ἢ στὸ χέρι. — Τὰ σχέδια καὶ τὰ χρώματα, πού παρουσιάζουν τὸν χαρακτηριστικὸ ἰδιωτισμὸ κάθε τόπου καὶ ἀναγκαστικὰ διαφέρουν, εἶναι βέβαια ἅπεια, ἀλλὰ ἡ κ. Χατζημιχάλη ἔχει κάνει μιὰ σοφὴ ἐκλογὴ τῶν ἀντιπροσωπευτικότερων κομμάτων.

Ἡ κ. Χατζημιχάλη μᾶς λέει ὅτι τὰ ἀγνότερα διακοσμητικὰ θέματα τὰ συναντᾷ κανεὶς στὶς κεντημένες φορεσιές, — πουκάμισα, τραχηλιές, μανίκια, μπόλιες, ποδιές — γιὰτὶ ἐπαναλαμβάνονται ἀπὸ πολλὰ πολλὰ χρόνια καὶ διατήρησαν ἀγνὸ πατροπαράδοτο χαρακτῆρα.

Ἀπ' τὰ σχέδια, τὰ χρώματα, τὰ στολίδια τῆς χειροτεχνίας (τῆς κεντητικῆς βέβαια κυρίως) μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ τίς διαφορὰς τῶν χαρακτήρων καὶ τὸ ἰδιάζον κάθε τόπου. Τραχὺ καὶ σοβαρὸ τὸ κέντημα τῶν βορειῶν Ἑλλήνων, τερπνὸ καὶ χαρωπὸ τῶν νησιωτῶν.

Ἡ θαυμάσια ἐργασία τῆς κ. Χατζημιχάλη μὲς ἐνθουσιάζει. Οἱ παραγνωρισμένες ὁμορφιές τῆς ἑλληνικῆς διακοσμητικῆς τέχνης, ἡ μεγάλῃ καλλιτεχνικῇ τους σημασίᾳ δὲν μπορεῖ ν' ἀφήσει κανένα ἀσυγκίνητο. Τὸ ἔργο πού ἀνάλαβε ἡ ἐκλεκτὴ αὐτὴ γυναῖκα πρέπει νὰ βρεῖ — καὶ ἐλπίζομε νὰ βροῖται ἤδη — ὑποστηρικτὲς καὶ ἐνθαρρυντὲς γιὰ νὰ πάρει τὴν ἐπιβαλόμενη ἐκταση.

Ρ. Σ.

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ *Τὸ Παρίσι τῆς Νύχτας καὶ τοῦ Ἑρωτα*. Ἐκδοτικὸς Ὀίκος Ἀγών· Βιβλιοπωλεῖον Γ. Βασιλείου, Ἀθήναι.

Μὲ τὸν γενικὸ αὐτὸ τίτλο ὁ συγγραφέας μᾶς παρουσίασε ἕναν τόμο ἀπὸ ἑξὶ διηγήματα. Ἡ πρόζα τοῦ κ. Καστανάκη εἶναι πολὺ σύμφωνη μὲ τὴ γενικὴ γραμμὴ τοῦ ἔργου του — τῆς μεταπολεμικῆς ζωῆς. Φράσεις κομμένες, γρήγορες. Κεῖνοι πού τὸν ἀπασχολοῦν, πού τὸν ἐνδιαφέρουν εἶναι οἱ κοσμοπολιτικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ψυχῆς οἱ σκόρπιες πού τίς παρασύρουν συνθήκες, καταστάσεις· κέντρα πού δημιουργήθηκαν στὰ τελευταῖα χρόνια στὸν κοινωνικὸ σάλο τῶν μεγαλουπόλεων καὶ στὸ περιθώριό τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν πολιτισμένων χωρῶν. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο δουλεύει τὰ διηγήματά του εἶναι ἰδιόρρυθμος, δικός του. Πότε συγκεντρώνει τὴν κύρια οὐσίαν τῆς ἀφήγησός σ' ἓνα χτυπητὸ σημεῖο χαρακτηριστικόν, πότε μᾶς διηγεῖται γεγονότα, ἰὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τᾶλλον, μὲ τὴ βιάσιμ τῆς τωρινῆς ζωῆς πού τὸ δράμα, τὰ δράματα τῆς, εἶναι τόσα πολλὰ ὥστε νὰ χάνουν τὴ σημασίαν τους, νὰ ξετυλίγονται καὶ νὰ ξεθωριάξουν μὲς στὸ πολυποικίλο ξετύλιγμα τῆς ζωῆς, τῆς ἀνθρώπινης γενικῆς ζωῆς.

Τὸ γράψιμο τοῦ κ. Καστανάκη ἔχει μιὰ σκληράδα, μιὰν ἀγριότητα. Ἡ ὁμότητα του μᾶς φέρνει ζάλη, τὴ ζάλη καὶ τὸ σάστισμα τῆς ταχύτητος, τῆς ἐπιкураτησιμῆς μὲ κάθε λογῆς μέσο τῶν ὑπερπολιτισμένων πού ἀποφάσισαν νὰ μὴ νικηθοῦν ἀλλὰ νὰ νικήσουν, τῶν ἀποτυχημένων πού κουρελιάζονται καὶ πέφτουν, πέφτουν ἀτέλειωτα.

Τὰ κάδρα τοῦ ἔργου τοῦ κ. Καστανάκη εἶναι πλατιά, πλατύτερα ἀπ' τὸν ἑλληνικὸ περιγύρο. Ἡ Ἑλλάδα δὲν ἔχει γνωρίσματα μεταπολεμικὰ τέτοια πού νά μπορεῖ ν' ἀντιπροσωπεύει τὶς τάσεις καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀκρότατου πολιτισμοῦ πού δὲν ἀπέχει σχεδὸν καθόλου ἀπ' τὸν ἐκφυλισμὸ ὅταν ἀγκαλιάσει ἀδιαφόρετα λογῶ λογῶ κοσμάκη.

Τὸ Παρισινὸ χάος, ἐκεῖ ἄλλωστε ζεῖ ὁ κ. Καστανάκης, εἶναι ἱκανὸ νά δώσει ὅλες τὶς ἱκανοποιήσεις, σ' ἓνα δημιουργικὸ ταλέντο μὲ τὴν ἰδιότητά του κατεύθυνση.

Κι' ἀπὸ κεῖ ἀντλεῖ κυρίως τὰ θέματά του ὁ συγγραφέας. Τὸ πρῶτο διήγημα τοῦ τόμου «Τὸ ταξίδι τῆς κυρίας» εἶναι γραμμένο μὲ ζωηρόδα καὶ παρατηρητικότητα καὶ πηγαίνει στὴν ἐξέλιξή του ὁμαλά· ἡ κατασκευή του δὲν ἔχει πολὺ ἀπ' τὴν ἰδιόρρυθμην φόρμα τοῦ Καστανάκη. Ἴσως γιὰ τὴν ὑπόθεσή του εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλληνική, καὶ μ' ὅλο τὸ παράδοξο χρῶμα πού τοῦ βάζει ὁ διηγηματογράφος μένει πέρα γιὰ πέρα ἓνα περιστατικὸ πολὺ γνωρίμῳ μας. Ἡ κοπέλα πού παντρεύεται παρὰ τὴ θέλησή της τὸν πλούσιον μὰ ἄξεστο ἢ μονόπλευρο καὶ ἡλικιωμένο ἄνδρα, ξεχνιέται μέσα στὴν κοσμικὴ ζωὴ, πού βρῖσκει γιὰ ἄσυλο, καὶ παραμερίζει τὸν ἑαυτὸ της· ἀλλὰ στὸν πρῶτο πού θὰ τῆς θυμίσει τὸν ἐρωτισμὸν της σὰν κάθε νέα γυναῖκα τοῦ δίνεται μὲ τὴν πιὸ καλὴ θέληση, καὶ πρὸ πάντων ὅταν αὐτὸς ὁ πρῶτος βρεθῇ στὸ Παρίσι, τὴν πόλιν τῶν πειρασμῶν, καὶ εἶναι γάλλος, ὁ ὄνειρεμένος γόνυ.

Ὁ «Κοζάκος» εἶναι γραμμένο μὲ πολλὴ δύναμη. Ὁ Γκιώργκη τὸ κύριον πρόσωπο τοῦ διηγήματος — ὁ ρῶσος πρόσφυγας — εἶναι πολὺ βαθειὰ μελετημένος, κινιέται μὲς στὸ χαώδικο Παρίσι μὰ δὲν προσαρμόζεται μὲ δαύτο· ἔχει ὥς τὸ τέλος μιὰ πίστη καὶ μιὰ ἐμπιστοσύνη μέσα του πού τὴν ξυπνᾷ μόνο ὁ μεγάλος μπάτσος, ἡ ἐκμετάλλευση καὶ ὕστερα ἡ ἐγκατάλειψη, τυλιγμένες μὲς σὲ μιὰ καλοσύνη, σὲ μιὰ προστασία πού κατὰ βάθος εἶναι μόνον συμφέρον.

Καὶ τᾶλλα διηγήματα οἱ «Μονόλογοι τοῦ Μπαρὸν Πάαλμεν», ἡ «γρήγορη ἱστορία», τὸ «ἔνα ἐγκλημα» εἶναι γραμμένα μὲς στὴν ἴδια κύρια γραμμὴ, τὸ ἴδιο πλαίσιο στὴν ἴδια ἰδιόρρυθμην καὶ γοργὴν φόρμα.

Ρ. Σ.

«*Ήταν καὶ δὲν ἦταν*» λαϊκὰ παραμῦθια. Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Δημητράκου». Ἀθήνα. Ἡ κ. Εὐδ. Ἀθανασούλα μὲ ἰδιαίτερη ἀγάπη φροντίζει γιὰ τὴ πνευματικὴ διαμόρφωση τῶν μικρῶν παιδιῶν. Πρὶν δυὸ χρόνια εἶχαν ἐκδοθῇ τὰ παιγνιδάκια καὶ τραγουδάκια μὲ τὸν τίτλο «Γύρω γύρω ὅλοι» μαζεμένα πάλι ἀπ' τὴν ἴδια. Τώρα ἔχομε στὰ χέρια μας μιὰ χαριτωμένη συλλογὴ παραμυθιῶν διαλεγμένα ἀπ' τὴν κ. Ἀθανασούλα καὶ παρυσιασμένα μὲ ἓνα εὐχάριστο καὶ ἀπλὸ τρόπο. Τὰ παραμῦθια ἔλκυσαν καὶ ἔλκυνον πάντα τὰ μικρὰ παιδιά, εἶναι δὲ καὶ πολὺ διδακτικὰ καὶ ὠφέλιμα. Εἰσακοῦν τὴ μνήμη τῶν παιδιῶν καὶ τοὺς δυνάμωσιν τὴ φαντασίαν.

Ἡ ἐργασία τῆς κ. Ἀθανασούλα μᾶς εἶναι πολὺ συμπαθητικὴ.

Μὲς στὴ συλλογὴ της εἶναι παραμῦθια πού ξέρομε καὶ ἄλλα πού δὲν περιλαμβάνονταν στὸ ρεπερτόριο τῆς γιαιγιάς. Εἶναι ὅμως ὅλα πολὺ εὐχάριστα.

Τὸ βιβλίον εἶναι εἰκονογραφημένο ἀπ' τὴν Δδα Ε. Π. Τὰ σκίτσα πολὺ ὠραῖα, μὲ γοῦστο, μὲ ἀπλότητα καὶ χάρη μοναδική.

Ἐλπίζομε νὰ ἐκτιμῶνται ὅπως τ' ἀξίζουν οἱ ἐκδόσεις αὐτές.

Α. Τ.

Μὲ τὸν τόμο τοῦ 1930 τὸ Ἡμερολόγιο «Ὁ Φάρος τῆς Ἀνατολῆς» (Καίρον) τοῦ κ. Σ. Σταματίου φτάνει στὸ ὄγδοο ἔτος του, καὶ ὁ νέος αὐτὸς τόμος εἶναι πολὺ ἱκανοποιητικὸς, καὶ ὡς ὕλη, καὶ ὡς ἐμφάνιση. Βρ σκόμε καλὴ ἐργασία — διηγήματα καὶ ἄρθρα — τοῦ κ. Σταματίου, τοῦ κ. Βερβενιώτη, τοῦ καθ. Μιχαηλίδη, τοῦ κ. Φαρδούλη, τῆς δεσπ. Ρωμάνου. Ὁ γνωστὸς λογοτέχνης κ. Πάνος Σταυρινὸς συνεργάζεται στὸ Ἡμερολόγιο μ' ἓνα ποίημα «Ἡ χαρὰ τοῦ γυρισμοῦ», καθαφικῆς φόρμας. Ὡραῖα ζωγραφικὰ ἔργα εἶναι «Ἡ Νῆσος τῆς Εὐτυχίας» τοῦ Μωχάμετ Σαῖντ, καὶ τὸ «Αἰγυπτιακὸν Τοπεῖον» τοῦ Γ. Δήμου.

A. T.

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΘΡΑΣΟΥ ΚΑΣΤΑΝΑΚΗ «Στὸ χορὸ τῆς Εὐρώπης». Μυθιστόρημα. Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀγὼν». Βιβλιοπωλεῖον «Ἑστίας» Ι. Δ. Κολλάρου καὶ Σία, Ἀθήναι.

B. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΗ «Ὁ Ἀκούμας». Ἀθήνα 1929.

ΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΤΕΡΖΑΚΗ «Φθινοπωρινὴ Συμφωνία». Διηγήματα. Ἐκδότης Α. Δ. Μαυρίδης. Ἀθήναι 1929.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ, ΦΥΛΛΑΔΙΑ

«Πρωτοπορία». Δεκέμβρης 1929. Τὸ καλὸ αὐτὸ περιοδικὸ μὲ τὸ τεῦχος τοῦτο κλείνει τὸν πρῶτο του χρόνον. Ἐνας χρόνος γιὰ τὴ ζωὴ ἐνὸς περιοδικοῦ δὲν εἶναι βέβαια πολὺ, μὰ οὔτε καὶ λίγο, καὶ ἰδίως ὅταν τὸ περιοδικὸ βαδίζει πάνω σὲ ὀρισμένο πρόγραμμα. Μέσα σ' ἓνα χρόνον μπαίνουν οἱ βάσεις. Εὐχόμαστε στὴν «Πρωτοπορία» κάθε προκοπή.

Ἀπ' τὴν ὕλη ξεχωρίζομε τὸ ὄρσιον ποίημα τοῦ Ν. Χάγερ Μπουφίδη «Γραφίδες».

Ἔχει στίχους καὶ τοῦ Πρεβελάκη, τοῦ Ριάδη, τοῦ Σιδέρη. Διήγημα τοῦ Γ. Βαλταδώρου καὶ τοῦ Β. Μεσολογγίτη.

«Νέα Ἑστία» 15 Δεκεμβρίου 1929. Πολὺ πλούσιο τὸ χριστουγεννιάτικο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ. Ἐκτὸς κειμένων βρίσκουμε μία σύνθεση τοῦ ἐκλεκτοῦ ζωγράφου κ. Μίμη Παπαδημητρίου «Χριστούγεννα», ποίημα τοῦ Κωστή Παλαμᾶ «Ave Dea». Τὸ παλιὸ μας τὸ τραγούδι τοῦ Ναπ. Λαπαθιώτη μᾶς ἄρεσε πολὺ. Ἀιτήματα: τοῦ Σημηριώτη «Ἀζιζέ», τῆς κ. Εἰρήνης Δεντρινοῦ «Ἡ καμπάνα τοῦ στεναγμοῦ», τοῦ Βλαχογιάννη «Τὸ μονοπάτι τὸ ψηλὸ». Ποιήματα τοῦ Μαρίνου Σιγούρου «Ὁ ξένος ἀδελφός», τοῦ Τσιριμώκου καὶ ἄλλων.

Ὁ κ. Β. Φρέρης γράφει γιὰ τὸ «Ἀρχάδι» (τὸ κρητικὸ Μοναστήρι). Τὰ θαυμάσια σκίτσα τοῦ Μοναστηριοῦ, τοῦ προηγούμενου